

Barrikadeille – mutta minkä puolesta?

JAANA LÄHTEENMAA

Prekariaatti-liikkeestä on suomalaisessa julkisuudessa ja ihmisten mielissä syntynyt pääosin kielteinen kuva. Pullonheittäjiä, riehujia, sekavien puhujia, tavallisten työläisten aherruksen halveksijoita... Liikkeen ”aktivistit” ovat olleet edesauttamassa tämän, osin vääristyneen, kuvan syntyä. Jo siksi on arvokasta, että nyt he kirjoittavat itse (ja muualakin kuin netissä) pamfletin siitä, mitä he haluavat ja millä perusteella.

Pamfletti ”Paskaduunista barrikadeille! Prekariaatin julistus” (2009) on selkeästi jäsenllyty ja hyvin kirjoitettu. Tämä on erikseen mainittava seikka, koska muun Euroopan ”prekaarit” ovat kunnostautuneet sekavillakin, jopa sekopäisillä kirjoituksilla. Siksi tartuin tähän suomalaiseen pamflettiin pahoja aavistellen. Aavistukset osoittautuvat lähes aiheettomiksi.

Pamfletissa on looginen jäsenlys. Kirjassa selostetaan asian-
tuntemusta osoittaen, kiihkotta, mitä eurooppalaiselle ja etenkin suomalaiselle työelämälle on tapahtunut. ”Pätkätyöläisiä” ja muuta väliaikaistoa, sekavassa ja epävarmassa tilassa tasapainoilevaa (tai tasapainotteluun kykenemätöntä ja silloin sivuun putoavaa) väkeä on entistä enemmän. Taustatyönä on kerätty haastattelumateriaalia, jota hyödynnetään pitkinä sitaattipätkinä. Useilla eri aloilla, toimittajan töistä kampaamoihin ja tehdastyöhön, työskentelevät pätkä- ja vuokratyöläiset kertovat kokemuksiaan epävarman työnteon ehdoista ja olosuhteista. Ta-

rinat ovat karua, pöyristyttävääkin luettavaa ja valitettavasti uskottavia. Kuumeessa töihin pakottamista, vessataukojen kieltämistä, sopimusten teosta kieltäytymistä. Lisäksi vielä surkeita tai mahdottomaan ”tulokseen” sidottuja palkkoja ja niin edelleen. On prekaareilla siis oikeastikin jotakin, josta valittaa. ”Paskatöillä” he tarkoittavat kaikkea edellä mainittua, eivät ”fyysistä työtä”, kuten on väärin käsitetty.

* * *

Analyysi siitä, miten tämä kaikki on ylipäätään mahdollista, Suomessakin, jossa on sentään työvoimalainsäädäntöä ja lukutaitoisia ihmisiä, on paikoin hyvinkin osuvaa. Työpaikoista keskenään verissä päin taistelevat ihmiset usutetaan toisiaan vastaan. Jokainen voi olla toisensa työpaikan viejä, kun hyvistä työpaikoista on enemmän kysyntää kuin tarjontaa – ja tämän laman myötä ylipäätään työpajoista. Ihmiset kyräilevät toisinaan sen sijaan, että he liittoutuisivat. Se, että ”pätkätyöläiset” eivät ehdi juurtua tai yhä tyypillisemmin edes tutustua työyhteisöihinsä, on omiaan vähentämään joukkovoiman sytykkeiden syntyä. Tästä kirjassa on paikoin tarkkaa analyysia.

Tulkinta siitä, että pakottamalla työvoima joustamaan pääomapiireissä säästetään selvää rahaa, vaikuttaa kiistämättömältä. Mutta sitten makrorakenteiden hahmottamisessa alkaa jo horjunta. Esimerkiksi: keskieuropalaisilta prekaareilta on omak-

Anna-Reetta Korhonen &
Jukka Peltokoski &
Mika Saukkonen
Paskaduunista barrikadeille.
Prekariaatin julistus
Into-pamflettisarja, LIKE, 2009

suttu ajatus, että Irakin sota (lue: Yhdysvaltojen hyökkäys Irakiin) ja prekaarien aseman huononeminen ovat jotenkin samasta lähteestä peräisin. Tämä vaatii jo lähes paranoidia assosiointia... No hyvä: kumpakaan ei olisi tullut, jos ei olisi kapitalismia? Mutta kapitalismia yhteiskuntajärjestelmänä ei prekariaatti-pamfletissa selkeästi asetuta vastustamaan tai sosialistista järjestelmää kannattamaan. Mitä he haluavat? Siinäpä se.

Kun kirjassa aletaan hahmotella prekariaatti-liikkeen tavoitteita, tullaan sameille vesille. Julistus ”Prekaarin hätätilan keskelle olisi rakennettava joutilaisuuden sosiaalituloja sekä kollektiivista vastavoimaa” (s. 50) on jo melkoisen huuruista visiointia. Yksi selkeä ja hyvin argumentoitu tavoite prekariaatti-pamfletissa esitetään: perustulo. Perustuloa saisivat kaikki kansalaiset suorituksista riippumatta. Työssä olevien kohdalla se vähennettäisiin palkasta, työttömät voisivat elää sillä ilman, että heitä jatkuvasti ”höykytettäisiin” työvoimaviranomaisten luokulla tai ”työvoima-toimenpiteissä”. Perustulon myötä myös opiskelijat saisivat rahaa: elämiseen ja voidakseen opiskella. Perustulon puolesta argumentoidaan suhteellisen loogisesti. Tosin sen mahdol-

lisista varjopuolista tai ongelmista ei sanota halaistua sanaa. Pamfletissa ratkaisu on hyväksyttävä.

Mutta muut tavoitteet ovat hämääriä edellisenkin kirkkauden edestä! Siteerattakoon: "(...) Prekariaatin nimissä on ajettava erilaisia uusia commonseja, kuten ilmaista joukkoliikennettä, vapaata liikkuvuutta, sosiaalikeskuksia, laadukkaita ja ilmaisia julkisia palveluja, maksutonta koulutusta, avoimia ja vapaita ohjelmistoja sekä vapaata tietoverkkoa ja oikeutta jakaa vapaasti digitalista materiaalia." (s. 103). "Commonseja" – mitä ihmettä? Entä mitä "vapaalla liikkuvuudella" tarkoitetaan? Jos se merkitsee liikkumista, ei vain Euroopan unionin sisällä (joka on jo varsin vapaata), vaan maailmanlaajuisuista oikeutta kaikille asettua asumaan sinne, minne haluaa, keille kaikille esimerkiksi "perustulo" sitten annettaisiin ja millä perusteilla? Kuka "digitaalisen materiaalin" tuottajille, jotka ovat usein itse prekaareja musiikin, tekstin ja kuvan tekijöitä, maksaisi, jos materiaalit olisivat ilmaiseksi kaikkien saatavilla? Eikö koulutus Suomessa jo ole suurelta osin ilmaista, jopa yliopistokoulutus, toisin kuin useimmissa muissa maissa? Entä mitä tarkoitetaan "sosiaalikeskuksilla"?

Millainen yhteiskuntajärjestelmä prekariaatti-liikkeellä on lopulta tavoitteena? Se jää hämäräksi. Ilmiselvästi se ei ole nykykapitalismi, mutta ei se myöskään ole sosialismi. Jälkimmäistä ei ainakaan sanota, vaikka Marxiin – aivan asiantuntevasti – tekstissä moneen kertaan viitataan. Sen verran lukija saa selville, että tavoiteltavassa yhteiskunnassa työ ei ole itseisarvo: ihmisen arvo ja toimeentulo eivät ole työn tekemisestä kiin-

ni. Työtä saa tehdä, mutta saa olla tekemättäkin. Kuulostaa Marxin utopian viimeiseltä vaiheelta, siltä, joka ei ehtinyt sosialismissa koskaan toteutua...?

Prekariaatti-liikkeessä osataan paljon paremmin muotoilla se, mitä on tehtävä, kuin mikä – millainen yhteiskunta – on tehtävä. Varsinkin ohjeita toimia sirpaleisessa työelämässä annetaan selkeästi, ja monet niistä ovat todella fiksua. "Älä yritä taistella yksin"; "puhu palkoista suoraan työtovereidesi ja muiden kanssa"; "jaa tietoa (muiden prekaarien kanssa) työn antajista ja työn tilaajista"; "pidä aina projektityötä tehdessäsi tuntikirjanpitoa" ja niin edelleen. Itse olen oppinut toimimaan näin vasta lähes 20 vuoden sirpaleisen pätkätyöelämän jälkeen, hakattuani aikani päätäni useaan eri seinään... Noista ohjeista olisi taannoin ollut itsellenikin hyötyä.

Myös liikkeen kollektiivisia taistelukeinoja kuvaillaan seikkaperäisesti, eri puolilta maailmaa otettujen esimerkkien avulla. Niistä kerrotaan, mutta niihin ei sinänsä kannusteta ketään. Hyvä niin kirjoittajien kannalta: rikokseen yllyttäminen on kriminalisoitua. Kuvaillut tempaukset ovat kekseliäitä, hauskojakin – vaikka ainakin keski-ikäiselle lukijalle nousee muutamien kohdalla mieleen kysymys, miten ne ovat yhteydessä prekariaatti-liikkeen tavoitteisiin. Pummilla matkustamisen legitimiä pitäminen on Ruotsin prekaarien piirissä noussut trendi. Näillä julkista liikennettä ilmaiseksi hyödyntävillä on kollektiivinen rahasto, josta tarkastusmaksut maksetaan. Kiinni tarkastajille jäädessään "jänksen" ei tarvitse yksin häpeässä kärvistellä, vaan hän voi pystypäin ottaa sakot vastaan, kollektiivin jäsenenä!

Ruotsissa on toteutettu myös yksityisen työnvälittäjän netissä järjestämän "työpaikka-huuto-kaupan" (halvimpaan palkkaan suostuva saa työpaikan) sabotoiminen: järjestöjä alhaisilla tarjouksilla ja muulla sekoittamisella. Tällä päästiinkin sivuston pikaiseen lopettamiseen. Italiassa prekaari-aktivistit utujivat keksityn muotisuunnittelijan "asuja" Milanon muotimesseille. Vaatekokoelma sisälsi mm. raskauden kätkevän työasun sekä hiirenloukuilla varustetun hameen kähmijäpomoja silmällä pitäen. Ja niin edelleen. Kekseliästä – ja kuten kirjoittajat aiheellisesti toteavat, inspiroivampaa kuin vasemmiston vapumarssit.

* * *

Suomen prekariaatti-liikkeen tempauksista kuvaillaan mm. sitä mielenosoitusta, jonka yhteydessä varasteltiin kulkueen varrelle sattuneista kaupoista, kivitettiin Elinkeinoelämän keskusliiton ikkunoita ja muuta sellaista. Prekariaatti-aktivistien aloitteesta laitettiin myös nuotio pystyyn makasiineille, tunnetuin seurauksin. Kirjassa ei oteta kantaa siihen, oliko tämä kaikki järkevää vai ei. Mutta ei pohdita myöskään sitä, minä karhunpalveluksen riehunta teki koko liikkeelle. Väitän, että useimmissa keski-ikäisissä ihmisissä, ei vain "poroporvareissa", vaan jopa puna-vihertävissä, itsekin usein pätkä- ja sirpaletoissa itseään kuluttavissa piireissä, sana "prekariaatti-liike" on sittemmin tuonut mieleen pikemmin sekopäisen häirikköporukan kuin terävästi ajattelevan ja oikeasta epäkohdasta puhuvan nuorten ihmiset joukon. Mutta ehkä mediaan tunkeutu-

minen sitten vaatii nykyään noin rankkoja keinoja – ja media-näkyvyyden saaminen on itseisarvo, myös prekariaatti-liikkeelle?

Keinojen ja tavoitteiden välillä, olivatpa tavoitteet sitten mitä tahansa, on joka tapauksessa yhteensopimattomuutta. Jos vähääkään sympatiseeraa liikettä, niin tulee surku: miksi pitää riehua ja järjestää älyttömiä, joskus hauskoja, mutta useammin vastenmielisiä ”tempauksia” prekariaatin asian ajamiseksi? Miksei pikemminkin liittouduta, edes tapauskohtaisesti, ammattiyhdistysliikkeen tai ainakin sen osien kanssa? Ainakin se tuottaisi konkreettisempaa tulosta. Pamfletissa heitellään toisaalta flirttailevia katseita ja lauseita ay-liikkeen suuntaan, mutta ambivalentisti: ay-liikettä myös lyödään surutta. Tieteentekijöiden liiton ja eräiden muiden liittojen, joihin kuuluu paljon apurahoilla eläjiä, taannoista kampanjaa apurahan saajien osan parantamiseksi työvoimatoimenpiteissä ja eläketurva-asioissa kritisoidaan kirjassa siitä, että ”se si-

vuutti laajemmat asiat”. Aivan – ja ehkä juuri siksi tuotti toivotun tuloksen! Koko maailmaa kun ei voi parantaa kerralla, varsinkaan, jos ei itsekään kunnolla tiedä, millainen tavoitellun maailman pitäisi olla!

Pragmaattisten liittoutumisten kartteleminen, hieman ylimitoitettukin pelko siitä, että ”meitähän ei mikään muu liike, saati joku puolue, kaappaa” leimaa ylipäättään eurooppalaisia prekariaatti-aktivismia. Liikkeen syntysijoilla, Italiassa ja Espanjassa, liittoutumisten vaarallisuudesta on käyty kiihkeätä keskustelua. Samankaltaiseen järkevien liittoutumien kartteluun ja asetettujen tavoitteiden epämääräisyyteen on alkanut hiipua niin loistokkaana ja väkivahvana alkanut kansainvälinen globalisaation vastainen liikekin. Näin ainakin Ranskan Attacin entisen puheenjohtajan Jacques Nikonoffin ”Liberation”-lehdesä (7.8.2009) esittämän analyysin mukaan.

Globaali talouslama tekee prekariaatti-liikkeestä ja sen monis-

ta kapitalismi-kriittisistä teemoista enemmän kuin ajan-kohtaisia. Jos maailman kapitalismissa siirrytään nyt pysyvästi vaiheeseen, jossa työtä (niin sanottua työtä: palkkatyötä) ei enää riitä kaikille, on tosiaankin ajankohtaista pohtia sitä, mitä työn roolille on tapahtumassa. Ja lisäksi, mitä sille pitäisi tapahtua.

Kuten pamfletissa todetaan: on järjetöntä ja epäeettistä pakkottaa ihmiset kuukaudesta, vähitellen vuodesta toiseen esittämään työtä ”työhönvalmennuskursseilla” ja kokemaan itsensä nöyryytetyksi työttöminä, jollaisiksi itse kukin meistä voi joutua yhä arvaamattomammassa taloudessa. Erityisen järjetöntä se on, jos työtä ei ole enää luvassakaan kaikille – koskaan? Oli miten oli, prekariaatti-liikkeellä on paljon tärkeitä ajatuksia, ja nyt heillä olisi loistava tilaisuus, jonka itse globaali kapitalismi kriiseineen heille tarjoaa, nostaa järkevät teemansa esiin. Parempi olisi, jos liikkeen nimissä tehdyt sekopäiset tempaukset eivät veisi huomiota itse alialta.